

З ПЕРШИХ ВУСТ

ВОЄННО-ІСТОРИЧНА НАУКА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ 10-ЛІТТЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ВОЄННОЇ ІСТОРІЇ» ТА ЖУРНАЛУ «ВОЄННА ІСТОРІЯ»

Сергій ЛИТВИН,
*доктор історичних наук, професор,
головний редактор журналу «Воєнна історія»*

Воєнна історія – важлива складова історичної науки і водночас воєнної. Вона покликана досліджувати проблеми історії війн, військових формувань, збройних сил, історії воєнного мистецтва, озброєнь і військової техніки, військової думки тощо. Воєнно-історична спадщина займає особливе місце в історії українського народу, який впро-

довж віків виборював право на своє державне існування. Відродити українську воєнну історію із забуття, зробити її здобутком нинішніх і майбутніх поколінь є головним завданням воєнно-історичної науки.

Воєнна історія – велика сила і, може, найкраща зброя, яку ми, на жаль, недооцінюємо. Саме вона породжує і зміцнює мо-

*Голова Правління Українського інституту
воєнної історії Віктор КАРПІВ*

тивацію військовика зі зброєю в руках ставати на захист Батьківщини. Знаннями воєнного минулого народу виховується національна самосвідомість тих, хто тримає в руках зброю. Професіоналізм військовика тільки тоді матиме сенс, коли, крім стратегічних, оперативних-тактичних знань та досконалого володіння військовою спеціальністю, він відбудеться як громадянин. Воєнна історія також покликана створювати підґрунття для осмислення сутності сучасних явищ у військовій справі.

На жаль, через тенденції щодо розвитку науки, що мають місце у Збройних силах і в Україні загалом, воєнно-історична наука так і не спромоглася вийти із зародкового стану. Усвідомлюючи це, наукова спільнота вдалася до активізації громадськості на вирішення проблем воєнної історії. Так, 30 травня 2001 року у Києві, в Центральному будин-

ку офіцерів Збройних Сил України (вул. Грушевського, 30/1) з ініціативи групи істориків-ентузіастів Національної академії оборони України та Інституту історії НАН України було проведено Круглий стіл на тему: «Воєнно-історична наука в Україні: стан і перспективи». В результаті його проведення було ухвалено угоду про співпрацю між Національною академією оборони України та Інститутом історії України НАН України в галузі воєнної історії, а також ухвалено рішення про створення Всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії».

Метою своєї діяльності ця громадська організація, як зазначено в її Статуті, вбачала задоволення і захист творчих, освітніх, культурних, соціальних, економічних та інших спільних інтересів його членів, сприяння розвитку і популяризації воєнно-історичної науки, проведенню досліджень у галузі воєнної історії та поширенню і використанню військово-історичних знань в Україні.

Статутними завданнями інституту ми, зокрема, визначали:

- сприяння проведенню в Україні фундаментальних воєнно-історичних досліджень, пошуку і поширенню в Україні та за її межами історичних матеріалів і маловідомих документів з питань воєнної історії;
- сприяння створенню постійно діючої системи обміну досвідом між фахівцями з проблем воєнної історії;
- сприяння використанню результатів воєнно-історичної наукової діяльності в будівництві та розвитку Збройних Сил України;
- всебічне сприяння розвитку історичної науки та збереженню воєнно-історичних цінностей;
- сприяння підготовці в Україні фахівців та наукових кадрів у галузі воєнно-історичної науки;
- сприяння створенню нових і реконструкції старих музейних структур, експозиції яких відтворюють різні етапи військової справи в Україні;

У день відзначення нашого 10-ліття

– вивченню місць боїв, битв різних часів для уточнення і конкретизації тогочасних реальних обставин;

– сприяння видавничій діяльності та розповсюдженню військово-історичних знань;

– вивчення та узагальнення нових досліджень у галузі військової історії, сприяння їх розповсюдженню та впровадженню в практику будівництва Збройних Сил України;

– сприяння проведенню незалежних наукових військово-історичних експертиз;

Для виконання означених завдань інститут мав наміри:

– сприяти організації та проведенню форумів, конгресів, семінарів, конференцій, нарад, «круглих столів», виставок, презентацій, концертів, шкіл обміну досвідом з питань статутної діяльності;

– розповсюджувати інформацію про свою діяльність, пропагувати свої ідеї та цілі;

– засновувати засоби масової інформації;

– представляти інтереси своїх членів у державних та громадських органах;

– сприяти здійсненню незалежних досліджень з актуальних проблем військової історії;

– сприяти організації дослідження і проведення військово-пошукових та археологічних робіт по історичних місцях і місцях минулих бойових дій;

– брати участь у розробці, фінансуванні та реалізації спільних програм з державними органами, іншими громадськими організаціями, благодійними фондами, підприємствами та організаціями всіх форм власності відповідно до укладених угод;

– здійснювати міжнародні зв'язки та розвивати співробітництво з громадянами, громадськими організаціями, установами інших держав;

– організовувати роботу військово-історичних гуртків та клубів;

– взаємодіяти з кафедрами вищих навчальних закладів Міністерства оборони та

На засіданні вченої ради інституту

Міністерства освіти і науки України з метою пошуку талантів і сприяння підготовці молодих науковців.

Як бачимо, завдання і наміри інституту воєнної історії були досить амбітні. Інститут об'єднав відомих військових і цивільних фахівців з воєнної історії, представників провідних освітніх та наукових установ. Їх зусиллями було проведено низку наукових конференцій, здійснено декілька видавничих проєктів, започатковано видання науково-популярного журналу «Воєнна історія».

У січні 2002 року вийшов перший номер журналу. У привітанні Президента України редакційному колективу і читачам журналу «Воєнна історія», зокрема, говорилося: «Започаткування Українським інститутом воєнної історії цього видання є важливим кроком у відродженні та популяризації наукових досліджень історії боротьби українського народу за свою незалежність і державність, відкритті для читачів маловідомих сторінок

ратного подвигу та пов'язаних з ними славних імен наших попередників. Сподіваюся на активну участь журналу у висвітленні та науковому осмисленні процесів, що відбуваються в армійському середовищі на сучасному етапі, досвіду проведення військової реформи, патріотичного виховання особового складу на героїчних традиціях минулого».

Проте засновники інституту невдовзі усвідомили, що за тогочасних українських реалій інститут воєнної історії, як громадська організація, на засадах добровільності, без державної підтримки не може вирішувати той величезний обсяг проблем, які стоять перед воєнно-історичною наукою. На фундаментальному рівні, з використанням сучасних методів досліджень надскладний комплекс воєнно-історичних проблем та координування їх у загальноукраїнському масштабі зможе тільки міжвідомча державна профільна воєнно-історична національно-

дослідна установа з бюджетним фінансуванням.

Тому уже в червні 2003 року керівництво інституту ініціювало депутатське звернення до прем'єр-міністра України В. Януковича з викладом проблем воєнної історії та створення науково-дослідної воєнно-історичної установи з цільовим бюджетним фінансуванням. На жаль, тоді, та й у наступні роки наші наміри і поривання охолоджувалися відписками на кшталт «в умовах фінансових обмежень подальше дослідження проблем воєнної історії доцільно здійснювати в межах існуючих організаційно-штатних структур науково-дослідних установ та підрозділів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил».

Виключно на громадських засадах видається і журнал «Воєнна історія». На наші пропозиції взяти його на бюджетне фінансування також владні структури надавали відписки що «надання журналові «Воєнна історія» статусу бюджетного видання в умовах обмежених коштів не вбачається можливим». Тому журнал, який насамперед необхідний для армії і інших силових структур, науковців і освітян, упродовж десяти років тримається титанічними зусиллями ентузіастів.

Світовий же досвід свідчить, що кожна країна, навіть зі значно меншими ресурсами та меншою від України чисельністю армії мають державні науково-дослідні воєнно-історичні установи. Так само всі країни мають воєнно-історичні видання фінансовані державами. Скрізь розуміють значення воєнної історії.

За такого ставлення до воєнної історії з боку держави певною мірою втрачалися зацікавленість, активність та ентузіазм членів інституту. Частина людей відійшла від роботи в організації. Проте залишалися люди об'єднані вболіванням за справу, розумінням завдань в галузі воєнної історії, вірою в потенційні можливості такої громадської організації. У надскладних умовах сьогодення організація продовжує вирішувати свої статутні завдання у співпраці з Національним воєнно-історичним музеєм, військовими та цивільними навчальними закладами, іншими громадськими організаціями.

Адже, як і десять років тому в Україні воєнна історія перебуває на задвірках науки. Немає жодної профільної науково-дослідної установи, яка б на відповідному рівні досліджувала проблеми воєнної історії. Не розроблено національної концепції воєнної

У залі чергових зборів

Воєнно-історична конференція в Академії Сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного (15 квітня 2010 р. м. Львів)

історії, без чого ця галузь залишається «законсервованою» у своєму розвитку. Дослідження воєнного минулого нашого народу фрагментарні, не мають комплексності, системності.

Деколи стає страшно від усвідомлення того, наскільки є фальшивим, спотвореним висвітлення української воєнної історії від

найдавніших часів і до сьогодні. Безліч міфів і стереотипів минулого потребують зречення і переосмислення. Повного, правдивого висвітлення та повернення до українського суспільства чекають визначні поста-ті українських військових діячів усіх часів.

Ми маємо свій досвід воєнного мину-лого, досвід самотньої воєнної справи на

Воєнно-історична конференція в Академії Сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного (15 квітня 2010 р. м. Львів)

Воєнно-історична конференція у Харківському університеті Повітряних сил (25 травня 2011 р.)

всіх історичних етапах. Цей досвід не менш повчальний від досвіду інших країн і народів. Але те, що ми маємо досі, то лише зародкова воєнно-історична наука українців. Вона мала і має поки що тільки російський вектор. Майже не досліджувалися тисячолітні зв'язки з Османською імперією, не

мала популярності польська тематика. А потрібно висвітлення нашої воєнної історії у взаємодії, у багатовекторності, у зіставленні з іншими цивілізаціями, з іншими народами і державами світу.

Важливо не тільки занурюватися у стихію власне української воєнної історії, а

Воєнно-історична конференція у Харківському університеті Повітряних сил (25 травня 2011 р.)

Головний редактор передає підбірку «Военної історії» Харківському університету Повітряних сил

стати на шлях її інтегрування у європейську і світову військово-історичну науку. Йдеться проте, щоб пов'язати національну військову історію із світовою і, навпаки, світову з національною.

Руйнуючи міфи нашої історії, не менш важливим завданням є «змусити» світову військово-історичну науку переглянути міфи, створені нею щодо української військової історії.

І вкотре хочу наголосити, що такі багатопланові завдання зможе виконати військово-історична наука, представлена відповідними науковими установами, всебічно забезпечена високoproфесійними науковими кадрами.

Наші ініціативи щодо «одержавлення» проблем військової історії свого часу знайшли певну підтримку з боку Президента України Віктора Ющенка та Міністра оборони Юрія Єханурова. Було вжито заходів щодо підсилення гуманітарної складової у Збройних силах, відновлено історичні підрозділи у військових навчальних

закладах, також, хоч і на короткий час, було підтримано видання журналу.

За дієвої підтримки Ю.Єханурова постановою Кабінету Міністрів України (за підписам Юлії Тимошенко) від 21 жовтня 2009 року був створено Науково-дослідний центр військової історії Міністерства оборони України, як зазначалося в постанові, «з метою відродження військових національно-історичних традицій та проведення фундамен-

тальних військово-історичних досліджень».

Це було нашим вагомим досягненням. Передбачалося, що головними напрямками діяльності науково-дослідного центру буде відродження, розвиток та популяризація військово-історичної науки і впровадження її досягнень у практику будівництва Збройних Сил України, здійснення науково-інформаційного забезпечення військово-історичної складової гуманітарної політики в Збройних Силах України. Його діяльність могла б

Голова правління інституту Віктор Карпов передає підбірку збірників конференції Харківському інституту Повітряних сил

координувати воєнно-історичні дослідження, врятувати від занепаду ще жевріючі наукові осередки воєнної історії розпоршені по окремих навчальних заходах і тримаються на ентузіазмі окремих науковців.

Проте з приходом нової влади науководослідний центр, ще не будучи сформованим, було зліквідовано. Для влади «професіоналів-руйнівників», людей «без роду і племені», «безбатченків» українська воєнна історія – порожній звук. Мотивуючи руйнування центру «необхідністю економії бюджетних коштів» вчинено непоправну шкоду воєнно-історичній науці.

До речі, в обґрунтуванні свого злочину з ліквідації центру, влада лицемірно використала аргумент, що вже існує «Український інститут воєнної історії», не зазначаючи, що наш інститут – всього лише громадська організація до створення і існування якої влада не має жодного стосунку.

Жодним чином я не применшую значення існування нашої громадської організації «Українського інституту воєнної історії», але як інституції громадянського суспільства з вище означеною метою і статутними завданнями. При обмежених можливостях нам все ж дещо вдалося зробити, і головне ми усвідомлюємо нашу роль і значення.

Зокрема, наш журнал «Воєнна історія» за 10 років здобув авторитет і повагу своїх читачів та визнання в наукових колах. На його сторінках друкуються провідні вчені з проблем воєнної історії. Журнал пропагує національні воєнно-історичні цінності, відкриває нові, маловідомі сторінки воєнної історії, подає матеріали про воєнні конфлік-

ти та миротворчі операції, історичні портрети видатних військових діячів, пам'ятки воєнної історії тощо. Журнал є особливо необхідним для військово-патріотичного виховання військових кадрів на героїчних воєнних традиціях українського народу.

З 2003 року журнал зареєстрований ВАК України фаховим з історичних наук, електронна версія зареєстрована у Національній бібліотеці імені Вернадського, електронну версію журналу розміщено в Інтернеті.

За сучасних умов значного зменшення передплатних можливостей журналу доводиться долати значні фінансові труднощі. Міноборони припинило передплату журналу для військових бібліотек, що було в попередні роки вагомою підтримкою.

Але ми розуміємо необхідність і важливість цього журналу, а тому докладаємо всіх зусиль щоб забезпечити його вихід у світ. Сподіваємося на розуміння і підтримку громадськості, насамперед істориків, викладачів навчальних закладів, аспірантів, докторантів, військовиків. І запевняємо, що журнал буде жити!

Вітаючи Всеукраїнську громадську організацію «Український інститут воєнної історії» та редакційну колегію журналу «Воєнна історія» з першим десятиліттям, бажаю всім членам інституту, прибічникам і шанувальникам воєнної історії творчих успіхів, наукових досягнень, всіляких життєвих гараздів, а журналу – творчого довголіття, популярності та визнання широкою читацької аудиторії.